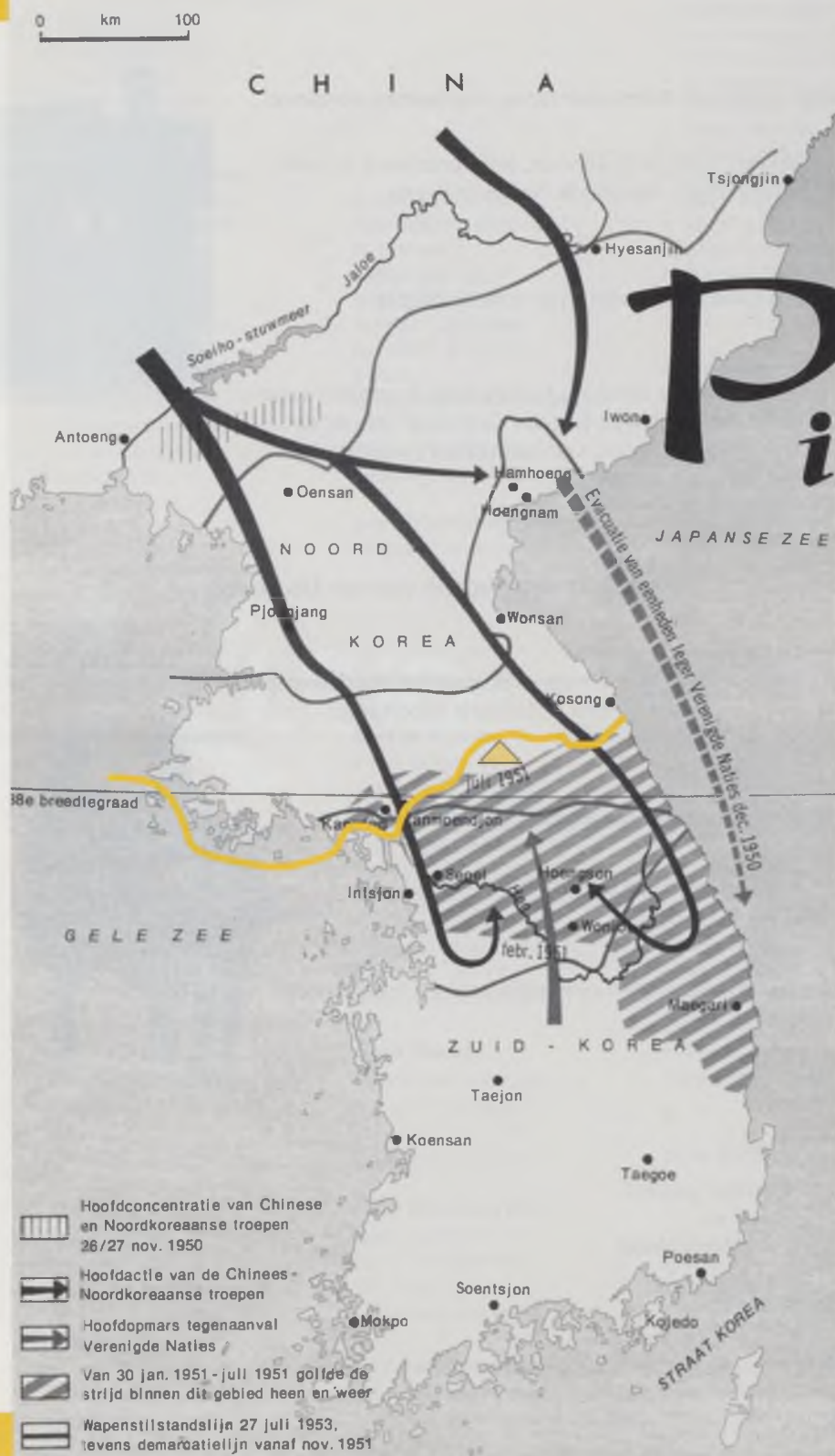

'Ik dacht dat u met een Koreaanse terug zou komen dominee!'

Kleio-redacteur Hans Pols in gesprek met ds. J. Couvée, legerpredikant bij het Nederlands Detachement Verenigde Naties in Korea.

Predikant in Korea

Ruim vijftig jaar geleden voerden Nederlandse militairen een opdracht uit in Korea onder de blauwe vlag van de Verenigde Naties. Van een vredesmissie kon nauwelijks gesproken worden; er moest vooral gevochten worden. Veel is hier niet over bekend: Nederlanders houden niet van verhalen met veel wapengekletter. Bovendien is het bondgenootschappelijk optreden met Amerika in spraakmakende kringen in ons land sinds de jaren zestig niet erg populair, zoals een jaar geleden maar weer bleek. En als het dan toch moet, dan sturen we een fregat, want dan loop je de minste risico's.

Het verhaal van de Nederlandse troepen in Korea is er een van overeenkomsten en verschillen met dat van de huidige vredesoperaties, dat echter niet alleen daarom waard is opgetekend te worden. Het is vooral het verhaal van

De IJzeren Driehoek, waar de Nederlandse vrijwilligers gelegerd waren.

Wapenstilstandslijn: de grens tussen Noord- en Zuid-Korea.

mannen die onder moeilijke omstandigheden hun opgedragen taak probeerden te vervullen.

Eén van degenen die dat verhaal kunnen vertellen, is de emeritus predikant ds. J. Couvée, in 1952 legerpredikant bij de Nederlandse troepen in Korea.

De oorlog brak uit toen in juni 1950 troepen van het door de Sovjet-Unie gesteunde communistische Noord-Korea de achtendertigste breedtegraad overstaken om hun, zoals het ongetwijfeld in de communistische pers zal zijn beschreven, door de imperialistische klassenvijand onderdrukte volksgenoten te bevrijden.

Nu viel er op het bewind van president Syngman Rhee van Zuid-Korea het nodige aan te merken. In feite was hij door de Amerikanen in het door hen na de Tweede Wereldoorlog bezette deel van Korea geïnstalleerd. Nadat de Sovjet-Unie het Amerikaanse voorstel om democratische verkiezingen in een verenigd Korea te houden, had afgewezen, vestigden de Verenigde Staten in het Zuiden zo snel mogelijk een Koreaans bestuur, hielden er verkiezingen en vertrokken. Wel bleven ze Zuid-Korea uitgebreide militaire en economische steun geven.

Rhees bewind werd al snel dictatoriaal, maar zo bont als zijn Noord-Koreaanse collega Kim Il Sung – naar vertrouwd communistisch gebruik volgens een recente telling 'goed' voor anderhalf miljoen dodelijke slachtoffers onder de eigen bevolking – heeft zijn regime het nooit gemaakt.

Waarschijnlijk heeft de Noord-Koreaanse partijleiding zelf de beslissing genomen voor de aanval; Zuid-Korea zou na het vertrek van de Amerikanen geen partij zijn voor het militair veel sterkere Noord-Korea. Zelfs de Sovjet-Unie leek verrast, ze was in ieder geval niet vertegenwoordigd in de Veiligheidsraad (en dus niet in staat haar veto uit te spreken) toen de Amerikanen daar het initiatief namen om Noord-Korea te veroordelen tot agressor en militaire acties tegen de aanvallers te ondernemen. President Truman was ervan overtuigd dat Stalin na zijn misdadige gewroet in Oost-Europa nu daadwerkelijk tot de aanval was overgegaan; de communisten moesten tot staan gebracht, teruggedrongen en ingedamd worden,

Legerpredikant Couvée bij de 38ste breedtegraad.

anders zou hun streven naar overheersing van de wereld alleen maar aangeemoedigd worden. De vergelijking met het bewind van Hitler was in die dagen gauw gemaakt.

Ook in Nederland. Zo schreef Lou de Jong in *Vrij Nederland* 'dat de democratische vrijheden van West-Europa vandaag bij Seoul worden verdedigd. Wie dat niet helder en duidelijk uitspreekt, pleegt verraad aan de zaak van de democratie'.

Toch kon Van Randwijk, de hoofdredacteur van het blad, weinig sympathie opbrengen voor het bewind in Seoul. En dan waren er ook nog de stemmen die zich tegen de oorlog lieten horen en die kwamen niet alleen uit communistische hoek.

In ieder geval had de Nederlandse regering gemeend de resolutie van de Veiligheidsraad te moeten ondersteunen met het naar de Koreaanse wateren sturen van Hr. Ms. Evertsen. Voor regering en publieke opinie in Nederland leek dat genoeg, maar niet voor de Amerikanen. Zij wilden graag een brede coalitie, dus werd de Nederlandse regering onder druk gezet. In augustus besloot het kabinet Drees een bataljon naar het strijdtoneel te sturen.

Het waren vaak veteranen uit Indië die zich meldden als vrijwilliger; zij zochten het avontuur en soms waren het ook overtuigde anticommunisten. Uiteraard wist het communistische

'volksdagblad' *De Waarheid* te melden dat er nogal wat gewezen SS'ers onder de militairen waren.

Op 26 oktober 1950 vertrok het troepentransportschip *Zuiderkruis* met het 631 tellende Nederlands Detachement Verenigde Naties (NDVN) aan boord, waarna nog verschillende aanvullingen volgden om het Nederlandse onderdeel op bataljonssterkte te brengen.

Toen de eerste Nederlandse troepen vertrokken leek de strijd al gestreden; om de omsingeling van het bruggenhoofd bij Poesan te kunnen opheffen waren de troepen van de Verenigde Naties, hoofdzakelijk Amerikanen, onder MacArthur in september aan de westkust van het schiereiland bij Inchon en Koensan geland. Zij braken snel door, overschreden de achtendertigste breedtegraad, namen Pyongyang in en bereikten in november al de Chinese grens.

Maar toen stuurde de regering van de Chinese Volksrepubliek, verontrust door zoveel Amerikanen aan haar grens, 'vrijwilligers' naar Korea om de 'imperialistische dreiging' te weerstaan. De komst van honderdduizenden Chinezen keerde het tij; de troepen van de Verenigde Naties werden teruggedrongen en soms zelf op de vlucht gedreven. De communistische troepen passeerden opnieuw de achtendertigste breedtegraad.

In die hectische periode kwam het Nederlandse detachement in Korea aan. Bij de verdediging van Hoeng Song in februari 1951 verloren de Nederlanders hun eerste commandant, luitenant-kolonel Den Ouden, en zestien andere collega's. In het voorjaar van 1951 wisten de troepen van de Verenigde Naties de Noord-Koreanen en Chinezen terug te dringen tot over de oude grens tussen Noord en Zuid-Korea, maar veel verder kwam men niet. De troepen groeven zich in; de komende twee jaar zou er vanuit loopgraven gevochten worden: de stellingenoorlog was begonnen.

Op 27 juli 1953 kwam er een wapenstilstand; de vrede is, zoals bekend, nog steeds niet gesloten. De grens tussen Noord en Zuid-Korea wordt nog steeds gevormd door de wapenstilstandslinje van vijftig jaar geleden. Uiteindelijk waren er zo'n vijfduizend Nederlandse vrijwilligers in Korea; 125 daarvan zouden om het leven komen.

Geestelijk verzorger

Op 5 januari 1952 vertrok een nieuwe lichte Nederlandse vrijwilligers. Als geestelijk verzorger ging een betrekkelijk jonge gereformeerde predikant mee, dominee Couvée. Hij was sinds 1949 predikant. De oorlog had, zoals dat voor heel zijn generatie gold, zijn studie onderbroken. Na de bevrijding kreeg hij van zijn hoogleraren aan De Vrije Universiteit te horen dat hij kandidaatsexamen kon doen als hij al zijn literatuur en collegedictaten zou bestuderen.

'Ik heb toen drie jaar in Axel gezeten om me op grond van dat studiemateriaal voor te bereiden op het examen. In 1949 heb ik dus kandidaatsexamen gedaan en daarmee kon je in die tijd predikant worden. We hebben toen die herrie gehad in onze kerk, vrijgemaakt en synodaal, en er waren een heleboel jonge mensen van mijn leeftijd die kandidaats hadden gedaan en Schilder achterna liepen. Door die leegloop waren er ineens ontzettend veel vacatures in de gereformeerde kerk en ik kreeg veertien beroepen! Uiteindelijk werd ik in Roodeschool aangenomen als predikant. Daar heb ik anderhalf jaar gestaan en toen kreeg ik ds.

Met de Zuiderkruis naar Korea. Inscheping van de eerste Nederlandse vrijwilligers, 26 oktober 1950.

Walter op bezoek. Hij was deputaat voor het zoeken van legerpredikanten en vroeg: "Wil jij legerpredikant worden?"

Ik antwoordde dat ik best wilde, maar dat ik het eerst aan de kerkenraad moest vragen. Die had geen bezwaar en toen kreeg ik van ds. de Kluis, dat was de hoofdlegerpredikant over de land- en luchtmacht, te horen dat ik op Volkel was geplaatst. Het was toen nog een marinierskamp, maar het zou een vliegbasis worden voor de in opbouw zijnde Navo. In de loop van dat jaar zouden er Amerikaanse F 84's komen en Engelse *Glosters Meteors*.

Eerst kreeg ik in Breda in de Trip van Zoutlandtkazerne militaire vorming, de *Mivo-opleiding*. Ik heb alles gehad: vanaf salueren en marcheren tot pistool- en gewerschieten en weet ik allemaal wat. En de krijgstuicht.

Na mijn opleiding ben ik in maart 1951 naar Volkel gegaan, waar ik eerst nog mariniers verzorgd heb. Daar heb ik toen, in november of december, het verzoek gehad of ik naar Korea wilde.

Tijd om me normaal voor te bereiden op het legerpredikantschap heb ik ben eigenlijk niet gehad. Het

moest allemaal holderdebolder. Dankzij het feit dat ds. de Kluis zijn auto ter beschikking stelde, kon ik bliksemsnel overal naar toe. Ik heb daar een week over gedaan, van Volkel, waar ik afscheid moest nemen van de luchtmachtcollega's, naar Den Haag voor de inentingen, dan naar Roosendaal om kennis maken met Gualthérie van Weezel, de vader van, die commandant was van de commandoroeppen daar, om te zeggen: "Ik kom straks bij je". Vervolgens naar Roodeschool, A om te zeggen dat ik gevraagd was voor Korea en B om te vragen of ik misschien nog een jaartje weg mocht blijven.

Eigenlijk had ik in Roosendaal twee of drie maanden moeten oefenen bij de paratroopers, maar daar was geen tijd voor: ik heb geen enkele voorlichting gehad over Korea. Ik was al blij dat ik de inentingen had. Ik kwam 's morgens aan, ik heb gegroet, gesalueerd en ben vervolgens met een contingent van ongeveer 160 mensen op de trein naar Hoek van Holland gestapt om vandaar naar Harwich en van Harwich naar Southampton te vertrekken. Dat is dus allemaal in twee weken tijd gebeurd.'

Motieven

Legerpredikant word je op basis van vrijwilligheid. Je kunt tegen zo'n verzoek gewoon nee zeggen. Maar dat heb ik niet gedaan.

Daar had ik drie motieven voor. Allereerst geloof ik dat je in het leger als aalmoezenier of dominee net zo goed een taak heb in het begeleiden van mensen als in een gewone gemeente: het gaat om de vragen en noden van iemand, om z'n geloof. Maar het was allemaal wel op het scherpst van de snede.

Ten tweede: ik had een beetje de kranten gevolgd en daaruit afgeleid dat de oorlog in Korea dan wel geen rechtvaardige oorlog was – er bestaat geen rechtvaardige oorlog – maar wel een gerechtvaardigde oorlog. Dat wil dus zeggen dat het gerechtvaardigd was dat de VN zei: wij grijpen in dit conflict in en wij weerstaan het opkomende Chinese en het aanwezig Russische communisme en wij wensen niet dat de Koreaanse bevolking daaronder moet lijden. Ik moet er wel bij zeggen dat er met mij maar drie, vier mensen gemotiveerd naar Korea gingen. Dat was de luitenant Constantse, de luitenant Hogenboom en de overste Christan, de opvolger van overste Den Ouden, een oud Knil-officier, een uitstekend officier. Dat waren zo'n beetje de mensen die inderdaad wisten waarom ze in Korea zaten.

Een vaderlandse plicht om naar Korea te gaan heb ik nooit gevoeld, daar ben ik veel te individualistisch voor. Wel ben ik ook voor het avontuur gegaan; het was nieuw, het overdonderde me. Maar het waren toch vooral pastorale motieven die me bewogen.

Ik heb ook nooit stil gestaan bij de gedachte: ik kan invalide worden of dood gaan. Ik heb wel tegen mijn ouders gezegd toen ze afscheid namen: "Ik hoop dat ik jullie levend terug zie, maar dat weet ik niet."

De officieren waren of Hollanders of oud Knillers. En dat was toch een verschil in mentaliteit. De Knil-officiëren waren anti-Koreaans. Dat was geen wonder, want ze hadden in Indië gediend en waren in de oorlog door de Japanners gevangen gezet en de bewakers van die kampen waren vaak Koreanen. Die hadden zich gedragen als de waakhonden van de Japanners en ze waren daarbij keihard geweest; ze stonden onder Japans toezicht. Dus die Knil-officiëren, die hadden daar geen prettige herinneringen aan.

Ik heb er eentje op aangesproken. "Zeg, luister eens," zei ik, "wij hadden in de oorlog de Landwacht, daar hadden wij als Nederlanders de pestilentie aan en nou wou jij dat stelletje Koreanen dat jullie onrechtvaardig behandeld heeft, gelijkstellen aan

de hele Koreaanse bevolking hier. Dan had je helemaal niet naar Korea moeten gaan!"

Onder de 160 vrijwilligers waarmee we gingen, zaten nogal wat mensen uit de onderwereld; niet het soort mensen dat het leven leidt van normale burgers. Het waren allemaal avonturiers. Hun motivatie was: ik heb genoeg van mijn vrouw, ik verdwijn naar Korea en laat haar zitten. Het tweede motief was avontuur, het derde: ik loop van mijn vader en moeder weg.

En dan waren er ook mensen die aan de grens van het leven waren; het interesseerde hen niet meer. Een voormalig SS-er bijvoorbeeld.

Iemand die thuis gezegd had dat hij naar Korea wilde, waarop hij door zijn communistische vader van zo'n hoge Amsterdamse trap was afgedonderd en toen had gedacht: nou dan ga ik maar.

Er waren mensen bij die naar de gevangenis moesten, maar de rechter had hen gezegd: "Je kunt hier je straf uitzitten, maar je kunt ook naar Korea gaan". Weer anderen zagen het als een mogelijkheid om het geld te verdienen dat ze nodig hadden om de schulden die ze hadden af te betalen. En in Korea kreeg ik dat natuurlijk allemaal te merken.

Zes weken varen

We zaten op een Engels schip dat de Engelse zeelijn naar Azië volgde: Southampton, Gibraltar, Algiers – dat laatste begreep ik niet, want dat was een Franse haven – Alexandrië, Aden, Singapore, Hong Kong. We zaten midden tussen de Engelsen, zo'n tweeduizend, die overal werden afgezet om de toenmalige Engelse koloniale belangen te beschermen. Aan boord hoorde ik weinig van de Koreaanse oorlog. Er was maar één ding dat we hoorden en dat was dat de Engelse koning was overleden! Bovendien, de meeste Engelsen aan boord gingen ook niet naar de *Commonwealth Division* die in Korea vocht.

Zo'n dag aan boord, hoe zag die eruit? Ik gaf catechisatie, ik had gesprekken, ik preekte elke zondag. Er was geen andere Nederlandse geestelijke verzorger aan boord.

Ds. J. Couvée:

'Ze hadden er geen idee van wat ik had meegemaakt en ik kon het ook niet kwijt'.

Met de andere officieren had ik een goed contact, maar ik ging ook wel naar de gewone manschappen. Dat deed ik al op Volkel; zonder te letten op kerkelijke grenzen sprak ik met iedereen en dan maar afwachten. Want tijdens die reis en later natuurlijk ook in Korea werden de mensen geconfronteerd met de moeilijkheden die ze thuis hadden gehad. Een soldaat die vertelde dat hij de voordeur was uitgelopen, terwijl zijn moeder nog op bed lag; zonder afscheid te nemen vertrokken. Toen heb ik gezegd dat het dan tijd werd dat hij een brief ging schrijven. Niet ik, maar hij. En bij de eerste haven op de post.

Het kamp van de Nederlandse VN-ers. Ds. Couvée bij zijn tent.

Dus doordat ik me met al die mensen bemoeide: onderofficieren, corporaals en manschappen, zoals ze vroeger zeiden, leerde ik zo'n beetje de motieven kennen waarom ze gegaan waren. Langzamerhand kwam bij iedereen het besef: dadelijk zit ik in het vuur en misschien schieten ze me wel dood. Dus het geloof dat die mensen bezaten begon te functioneren.

In Hong Kong werden we, evenals in Singapore, door de consul-generaal ontvangen. Ik heb daar voor het eerst in mijn leven in een Bentley gezeten. Vervolgens zijn we naar Koere, een oude Japanse marinehaven, gegaan en daar ben ik op een

trein gestapt en naar Tokyo gereden, dat was zo'n 1500 kilometer verder. Ik begreep wel waarom dat moest. Mijn voorganger, ds. Meerburg was toen in Japan en die wilde mij ontmoeten, en de militair-attaché wilde het naadje van de kous weten wat de zeereis betreft.

Die treinreis zal ik nooit vergeten. Het was zo'n trein waar je John Wayne in tegen had kunnen komen, zo'n oude Amerikaanse trein, met datzelfde geluid en van diezelfde balkonnetjes. Ik zat om vijf uur 's morgens op zo'n balkonnetje te kijken naar dat prachtige, zilver-witte Japanse landschap.

In Tokyo ben ik eerst naar Meerburg gegaan. Ik had grote bewondering voor de man. Hij was getrouwd en had een jaar in de bewegingsoorlog gezeten. Ik had kind noch kraai, voor mij was het allemaal wat makkelijker.

De IJzeren Driehoek

"Twee of drie dagen ben ik in Japan geweest en toen ben ik op een vliegtuig gestapt en naar Kimpo gereisd. En daar stond pater Schins, ik weet niet van welke orde, me op te wachten.

Bij een temperatuur van 25 graden onder nul ben ik naar het front gereden. Er waren daar loopgraven en bunkers en als het niet vroor was er

overal modder. De bewegingsoorlog was al min of meer tot stand gekomen; de stellingenoorlog was aangebroken. Maar in de IJzeren Driehoek, waar wij terecht kwamen, was er nog wel actie: bij het patrouille lopen, er waren artillerieduels, vliegtuiggevechten.

We beschouwden het als een erezaak. Wij zaten daar met drieduizend man en we wisten dat de Chinezen met zestigduizend man tegenover ons lagen. Ze hadden ons kunnen overspoelen. De frontlinie lag in een hele diepe, brede vallei; een tankavenue, daar konden van onze kant en van de andere kant tanks doorheen komen om een aanval te doen. Die is er nooit geweest, maar we zagen aan de Chinese kant wel de T-34's staan. Dat waren indrukwekkende beesten. De Amerikaanse legerleiding zal gedacht hebben: vrijwilligers, die vechten het beste, die moeten we juist daar hebben. Wij zaten daar dus met allemaal vrijwilligers: uit Nederland, Griekenland, Turkije, Frankrijk, België. Er zat van alles.

Met de Amerikanen was het af en toe vreselijk. Die zopen aan het front als ketters. Dus de overste Christan zei: "Er wordt hier geen druppel gedronken". En daar hield iedereen zich aan. Hij was klein van stuk maar had een geweldig gezag over officieren, onderofficieren en manschappen.

Ik weet nog goed dat ik een van de eerste dagen met hem mee ging en we kwamen bij een soldaat die voor de eerste keer op wacht stond. En hij vroeg die soldaat: "Als nou de Chinezen van de overkant komen, wat ga je dan doen?" "Dat weet ik niet, overste."

Nou, hij werd groen en geel. Wat ik toen te horen kreeg, zo scherp, ze helder, zo fel, maar zonder vloeken ... Die jongen werd gewoon afgemaakt. Ik denk dat een compagniescommandant ook werd afgemaakt, maar dat gebeurde onder vier ogen. Ik heb het zelfs wel eens in m'n preken gebruikt: dat je moet weten wat je moet doen als je aan iets begint. Die jongen was net aangekomen en was nog niet geïnstrueerd, wat natuurlijk meteen had moeten gebeuren.

Ons contingent werd verdeeld over het bataljon zodat de mensen die binnenkort zouden vertrekken gemengd werden met de nieuwe hap. Zo maakte je met zoveel mogelijk mensen kennis en kwam je zoveel mogelijk te wetens.

Eigenlijk hoorden we bij het Van Heutzregiment, maar dat was een sluimerregiment omdat het niet volledig bestond; er was maar één bataljon van opgericht. Dat bataljon had duizend man moeten bevatten; drie compagnieën tirailleurs en een ondersteuningscompagnie met zware en lichte mortieren. Maar er waren maar zevenhonderd man. Hoe werd dat nou aangevuld? Met Koreanen die 3 gulden 80 per maand verdienden. Ze konden daar precies een liter rijst van kopen. Dat was niet best. Je zou kunnen denken dat er onder die Koreanen sympathisanten zaten van het Noorden, maar dat was niet zo. Ze waren betrouwbaar. We konden communiceren met ze in het Engels via hun eigen officier.

Zo werd er een keer een Chinees gevangen genomen en die trilde over zijn hele lichaam. Ik heb hem beetgepakt en neergezet. Hij keek me aan met een blik van: die gaat me doodschieten. In het Nederlands zei ik tegen hem: "Ga maar rustig zitten". Ik gaf hem een sigaret en hij aarzelde lang met aanpakken. Toen heb ik hem met m'n Zippo, met het Indianenschild erop, we hoorden bij de achtendertigste divisie, een vuurtje gegeven.

Toen zei de Koreaan die tolkte, dat de Chinees bang was omdat ze aan de andere kant verteld hadden dat hij hier dood gemaakt zou worden als hij gevangen werd. En dat gebeurde tot zijn stomme verbazing dus niet.

Wij hadden afliesterapparatuur, we konden vaak horen waar ze het over hadden. Op een zeker moment zegt zo'n Koreaanse veiligheidsofficier tegen mij: "Ze zitten te klagen over het slijk en de ratten. Ze willen naar huis."

Gevaren

"Toen ik aankwam moest ik meteen bij de overste komen en de volgende dag werd ik bij het appel voor-

Een 'outpost'; loopgraaf in de IJzeren Driehoek bij T-bone Hill, augustus 1952.

gesteld aan de troep. Ik kon direct mijn werk doen. Aan de overste heb ik gevraagd of ik mee mocht op patrouille, want ik wilde alles doen wat de soldaten ook deden. Dus ik heb marsen gemaakt met twintig kilo bepakking op m'n rug en ben ook regelmatig naar een *outpost* geweest, waar ze het in hun broek deden omdat ze vlak bij de Chinezen lagen. Je moest een halve kilometer door het donker lopen met de kans dat je de Chinezen tegenkwam. Natuurlijk werd er wel getelefoneerd: de dominee komt eraan. En dan liep ik over de paadjes die ze me gezegd hadden. Ik had dan wel m'n karabijn bij me. Maar gelukkig is me niets overkomen.

Die mannen zaten daar soms veertien dagen, of ook wel drie weken. Dan werden ze afgelost door andere mannen uit dezelfde compagnie. Ik wist dat ik een soort voorbeeld moest zijn: ik ga daarheen, ik moet me laten zien en ik ga daar praten. Ik nam ook kranten en post mee. Ik droeg, hoewel ik predikant was, een wapen. De overste zei tegen mij: "Doe dat nou, want straks kom je in een situatie, dat je iemand tegenkomt: en dan moet je kunnen schieten".

Dat is gelukkig nooit gebeurd. Maar het bleef riskant. Om de paar dagen waren er artilleriebeschietingen en de patrouilles werden met geweren beschoten. Van weerszijde. Veilig

was je nooit, zelfs niet voor je eigen mensen. Op een dag kwam er iemand van buiten, van de kant van de borstwering, aangelopen. En een korporaal in die loopgraaf riep: "Daar komt een Chinees." Hij trekt een granaat, telt tot drie en gooit. Laat hij nou een eigen kameraad raken. Die jongen was morsdood. Die korporaal maakte zich enorme verwijten: ik ben eigenlijk een moordenaar. Hij had er vreselijk veel last van. Het had mij ook kunnen overkomen, als je naar zo'n *outpost* ging. Je klimt omhoog, je maakt wat gerucht en zo'n vent denkt: daar komt een Chinees.

Zo heb ik ook een keer op een mijn gezeten, we reden er 's nachts overheen. Dat ding ging af bij vierhonderd kilo. Maar dat haalden we niet, zei de chauffeur. Ons gewicht werd over de vier wielen verdeeld.

Mortieren zijn iets vreselijks. Die granaten hoor je niet aankomen. Ik weet nog goed, we stonden rond een brancard met een grote, gewonde Koreaan erop. Die Koreanen zijn allemaal klein. Opeens begonnen de Chinezen met mortieren te schieten. Ik hoorde: "Het is toch maar een Koreaan, laat maar liggen." Ik brulde: "Die man halen. Pak aan en weg wezen." Op het moment dat we de jongen in veiligheid hadden, hield het mortiervuur op.

Op een andere keer, tijdens een godsdienstoefening in een bunker, kwamen we onder vuur te liggen van zware mortieren. Het was angstig, iedereen was doodsbлек. Je kon niets meer zien van het stof en er was een enorm gekraak. Ik hield op met preken en zei: "We gaan de geloofsbelijdenis, de twaalf artikelen en het Onze Vader opzeggen".

En om boven het lawaai uit te komen, moest ik schreeuwen.

Dat je zo optreedt in dat soort situaties heeft te maken met een roepingsbesef: wat doe ik nou eigenlijk hier? Ik probeer toch dominee te zijn, dat flitst door je hoofd, zonder woorden. Er wordt iets van mij verwacht.'

Moeilijke manschappen

'Door een toevalligheid, ik kwam in hun tent, ontdekte ik een groep van twintig, dertig man die bezig was met gestolen spullen. Van alles,

tot en met jeeps aan toe. Ik weet niet aan wie ze dat allemaal hadden willen verkopen, daar heb ik niet naar gevraagd. Ze begonnen te schelden en te vloeken, van: klootzak dit en dat, enzovoort. Ze zeiden: we maken je af als je het hart hebt er iets over te zeggen.

Ik weet nog goed dat ik niet bang was en dacht: ik doe op het ogenblik hier mijn werk, waar zou ik me druk over maken. Ik zei heel rustig:

"Jullie zetten de hele rotzooi weer terug waar het vandaan kwam en dan zeg ik niets." En het gebeurde.

'Er kwam een nieuwe vent en ik ging er op af. Hij zei: "Wie bent u, kapitein?" Ik antwoordde: "Ik ben geen kapitein, ik ben dominee." Waarop hij vroeg wat dat eigenlijk was. Dus ik moest uitleggen wat een dominee was. Op een zeker moment zei hij: "U raadt nooit wat ik geweest ben.

Ik ben inbreker geweest; ik ben er al op mijn veertiende mee begonnen.

Mijn moeder keek links en vader keek rechts en ik kon mijn gang gaan. Ik ben naar een postkantoor gegaan en heb aan de juffrouw daar gevraagd of ik misschien even het telefoonboek mocht hebben. Terwijl zij naar achter liep, graaide ik honderdveertig gulden bij elkaar en was buiten voordat zij het wist. Maar u gelooft me misschien nog niet? Kijk eens naar de andere kant?" En zonder dat ik het merkte, pakte hij zo mijn horloge van me af.

"Heeft u het gemerkt?" "Niets."

Die jongen moest de luitenant Constantse bewaken. Volkomen betrouwbaar. Door de solidariteit, de verbondenheid, dacht die jongen helemaal niet meer aan inbreken. Hij was dol op de luitenant, hij liep als een hond achter hem aan.

Je moet het als dominee in het leger nemen zoals het valt om van daaruit iets te kunnen doen. Op de boot begon het al: zoutwaterliefde, er waren ook vrouwen aan boord, gehoereer van hier tot ginter. Als we in Port Saïd, of weet ik niet waar kwamen, vlogen ze de vrouwen zo om de hals. Vooral de Engelsen waren daar sterk in.

Maar ik heb geprobeerd te leven met die mensen, onder die mensen en tussen die mensen. Ik heb ook een

rat in m'n nek gehad, in de modder en de kou gezeten; je moet het allemaal meemaken.

Toen we in Holland terugkwamen, waren er jongens die vijftigduizend sigaretten bij zich hadden. De douane stond klaar om ze op te vangen. Laat nu toevallig het hoofd van de douane een broeder uit Roodeschool zijn. Ik zei: "Man, je kunt ze allemaal pakken, want ze hebben duizenden sigaretten bij zich die ze willen verkopen. Ze moeten er hun schulden mee af betalen. Doe je ogen dicht en laat ze gaan." En tot mijn verbazing zei hij: "Dominee, het komt goed". En al die douaniers, het waren er een stuk of zes, werden geïnstrueerd. Dus het was; welkom in Holland en de groeten thuis.'

Rest and recuperation

'De mannen hadden maar vijf dagen van de negen maanden die ze aan het front zaten *rest and recuperation* in Tokio.

Dat moet je vandaag de dag eens tegen een VN-soldaat vertellen. Dan voel je toch wel aan dat van de honderd man er tachtig zijn die zeggen: nou ga ik eens lekker de bloementjes buiten zetten.

Het enige wat ik probeerde was dat een beetje tegen te gaan. Wanneer ik zelf naar Tokyo ging om zieken te bezoeken in de *annexhospitals* dan nam ik de jongens mee en zei ik: "Als we nou eens gezamenlijk naar *Hollandhouse* gaan". Want wat was het geval? In Tokyo stonden op het vliegveld tientallen taxi's klaar om de jongen naar de hoeren te brengen. In de eerste minuten was je er dus van de dertig zo vijf kwijt. Dan was het: dag dominee. Je kon moeilijk achter die knullen aanlopen en zeggen: dit gaat niet. Dus wat ik mee kon krijgen naar *Hollandhouse* was meegenomen en daar konden ze bingo spelen of biljarten. Pater Brouwer, ze noemden hem *patertje Bingo*, zorgde daar voor de jongens.

Met de betaalmeester ben ik naar die hoerenhuizen geweest. Dat deden we op de vijfde dag. De overste had gezegd: "Als ze niet op tijd terug zijn, krijgen ze gewoon straf". Dat was extra patrouille lopen en weet ik niet allemaal wat. Dus ik wist dat en

Gevangen Chinezen.

vertelde dat aan de jongens in het *Hollandhouse*.

"Jullie weten waar de andere jongens zitten." Doodse stilte. Ik zei: "Ze gaan naar de verdoemenis. Als jullie het niet zeggen, dan zullen ze zwaar moeten boeten." Waarop er een zei: "Ik weet wel zo'n beetje waar die en die zitten". "Dan ga jij mee. Zijn er nog meer die weten waar de hoeren-kitten zijn?" Toen was er nog een die schoorvoetend over de brug kwam. "Jullie weten toch waar ze zijn? We moeten op tijd in het vliegtuig en op tijd thuis zijn."

Na dit gezegd te hebben kropen we de auto in, de betaalmeester mee – alle centen waren natuurlijk op – en uiteindelijk kreeg ik ze zo alle vijf bij elkaar. Eentje had vijfduizend gulden opgeemaakt, dat was honderdvijftig gulden. Ik wist dat die vent getrouwd was en kinderen had. Goed, de betaalmeester betaalde alles keurig af, noteerde het leger-nummer en de eerstvolgende keer dat ze uitbetaald kregen, werd het ingehouden.

Ik zeg altijd: je krijgt een mens koest als je aan z'n portemonnee komt. De Amerikanen deden overigens precies hetzelfde.

Opvang

"We hebben drie perioden gehad: eerst zaten we in de IJzeren Driehoek, vervolgens hebben we op een eiland krijgsgevangenen bewaakt en daarna hebben we weer in de IJzeren

Driehoek gezeten. Na negen maanden in Korea konden we naar huis. De terugreis ging met een Frans transport van de *Messagerie Maritime* op een gehuurd Noors schip. Die Noorse officieren hadden hun vrouwen bij zich. Dus onze jongens zeiden: ik wou dat ik ook me wijf bij me had!

Ons schip deed de Franse route, we zijn ook in Saigon geweest. Uiteindelijk kwamen we in januari 1953 aan in Marseille. Vandaar zijn we met de trein naar Roosendaal gegaan. Daar stonden toen wel wat ouders, waaronder die van mij, maar veel waren het er niet. Officieel was er niets geregeld. Het was een kouwe bedoeling. Er was geen belangstelling voor de VN-soldaat in Korea. Vijf dagen verlof van de negen maanden dat je daar zat. Die jongens hadden daar last van, die waren uit hun evenwicht en die kwamen thuis en dan was er niets.

Als je dat vergelijkt met Scebrenica. Daar hebben we ons – laat ik dat maar zo uitdrukken – slecht gedragen, maar toen die jongens terugkwamen – ze hebben nota bene nog een feest gehouden en seksfilms bekeken, zo iets was van z'n levensdagen bij ons nooit gebeurd – werden zij wel opgevangen en dat is iets wat wij misten.

Ik ben naderhand nog een paar keer door een gevangenisdirecteur gebeld. "Dominee, kent u die en die." Ik zei:

"Ja, wat is er mee?" En dan bleek hij in de gevangenis te zitten.

Hoe dat kwam? In het leger voelden ze zich solidair, konden op elkaar aan, gingen ze kameraadschappelijk met elkaar om en dan kwamen ze thuis en dan was er niemand voor ze. Ze konden hun verhaal niet kwijt.

Ook ik ben door niemand opgevangen. Er waren momenten geweest in Roodeschool, nadat ik daar was teruggekeerd, dat ik zo eenzaam was dat ik dacht: ik wou dat ik maar weer aan het front zat.

Het was ook zo'n afstand; ik was natuurlijk twee jaar in dienst geweest en dan kwam je uit Korea terug in die brave, vriendelijk gemeente. Er was er een die zei: "Ik dacht dat u met een Koreaanse terug zou komen, dominee!" Ze hadden geen idee van wat ik had meegemaakt.

'Ik heb hier een horloge dat van sergeant Lemson is geweest. Hij lag in het *Mash-hospital*, zo'n tien kilometer achter het front. Normaal bekeken ze daar hoe ernstig het was; was het zwaar dan ging je, hup, door naar Tokyo en anders bleef je in het *Mash-hospital*. Maar die jongen was er zo ernstig aan toe, door granaatscherven enzo, dat hij niet vervoerd kon worden. Ik ben bij z'n operatie geweest. Z'n darmen hingen aan een spijkertje aan de muur. Nou, toen heb ik al z'n spulletjes gekregen en die heb ik later meegenomen naar Nederland.

Ik ben al z'n adressen afgegaan. Hij bleek drie vrouwen gehad te hebben, maar ik weet niet of hij met al die vrouwen getrouwd is geweest. Bij Ans was het: "Is tie dood? Nou, ik wil er niets meer mee te maken hebben." Dan naar Truus, die wist zich niets meer van hem te herinneren. Dus die meiden wilden niets meer van hem weten. Zo eenzaam was die vent. Z'n horloge heb ik dertig jaar bewaard om het aan z'n vader of moeder te kunnen geven. Maar een adres had ik niet van ze. Dertig jaar heb ik het laten liggen en toen heb ik het maar als herinnering om gedaan. Ik draag het nog.'